

Niet het noorden verliezen, DANKZIJ MERCATOR

TEKST THEO DIRIX, VERTEGENWOORDIGER VIW IN GRIEKENLAND

Pandemie? Vinkje: de pest. Oorlogsdreiging? Vanuit het zuiden meer dan het oosten. Inflatie? Prijzen van graan en brandhout door het dak. Afrekencultuur? Ketterij en beeldenstorm. Sommigen dachten in 1588 al dat de wereld zou vergaan. Een jaar nadat hij zijn vrouw en nog een zoon had verloren, was de zesenzeventigjarige Gerard de Kremer van Rupelmonde één van hen. Maar apocalypsen razen wel vaker voorbij en al gauw zette Gerard, ondertussen als Mercator, zijn steile opgang voort. Hij had het allemaal al eens meegemaakt. In de winter van 1543 was hij in Leuven van ketterij beschuldigd en opgepakt in Rupelmonde. Bij gebrek aan bewijzen ontsnapte hij ternauwernood aan brandstapel of wurgdood, maar na die eerste herrijzenis ontstonden zijn grootste werken: kaarten en wereldbollen. Driemaal is scheepsrecht: na zijn bijna-executie en twee jaar nadat de apocalyps als een soufflé was ingezakt, kreeg hij een beroerte. Hij verbleef toen al in Duisburg, sinds 1552. Half verlamd en met zijn laatste krachten, voltooide hij een levenswerk dat hij zestig jaar eerder had bedacht, maar op twee december 1594 werd zijn kaars uitgeblazen. Een paar maanden later verscheen de eerste versie van zijn: *Atlas, ofwel kosmografische overwegingen betreffende de schepping van de wereld en de afbeelding daarvan*. Initiële verkoopcijfers vielen tegen: miste het publiek de kunstige monsters en schepen? Ettelijke commerciële, uitgebreide en vertaalde edities in de eerste helft van de zeventiende eeuw werden wel bestsellers: lezers waren eindelijk mee met zijn kaarten als wetenschappelijke gidsen, niet alleen van wegen en waterlopen maar ook van grenzen en dus politiek. Ondertussen is 'atlas' volgens Van Dale: 'een boek met landkaarten' en wordt zijn projectietechniek van globes op een vlakke kaart nog altijd toegepast, ook in uw GPS. Toen de VRT in 2005, via Canvas en Radio 1, op zoek ging naar de grootste Belgen belandde Mercator in de top tien. (Tijdens een parallelle verkiezing zocht de RTBF hem

tevergeefs in het zuiden, maar dit terzijde.)

Dat Mercator in Vlaanderen, na winnaar Damiaan, op de achtste plaats in de kopgroep samen met mijn fetish-auteur en anatoom Andries van Wesel/Andreas Vesalius op zes, over de meetging, deed me plezier.

U zult me wel niet kwalijk nemen dat ik ze hier weer even herenig. De wortels van hun stambomen lagen in het grensgebied van de Nederlanden, tussen Maas en Rijn: vader Kremer was als schoenmaker uit Gangelt gevlucht maar die van Wesel hadden hun wieg wat hoger, ook maatschappelijk. Ze vonden elkaar op de Burcht, één van de prestigieuze pedagogieën van Leuven en volgden alle twee lessen Grieks, Hebreeuws en Latijn op het College der Drie Talen op de Vismarkt. Terwijl Vesalius nog bleef hangen, hield Magister Mercator het in 1532 voor bekeken en trok naar Antwerpen.

In hun verdere leven deelden ze nog vele contacten, vaak oud-studiegenoten: Antoine Perrenot de Granvelle (o.m. minister van Karel V, ook de werkgever van Vesalius), theoloog Georg Cassander uit Pittem, en gemeenschappelijke vriend Gemma Frisius, de Fries die niet kon kiezen tussen artseneij en het maken van kaarten en wereldbollen.

In dezelfde tijdsgeest bewonderden ze het werk van hun Grieks-Romeinse voorgangers, arts Galenus en geograaf Ptolemeus. Met eenzelfde ambitie luidden de correcties in hun Fabrica's, de ene van het lichaam en de andere van de wereld, op basis van proefondervindelijk onderzoek, een vernieuwing in die tot vandaag rechtop blijft staan. Tijdens mijn decennialange omzwervingen staat de ene als een bronzen buste op mijn bureau en kijkt de andere over mijn schouder met een kopie van zijn wandkaart van Europa, *Europae descriptio*. Tot vandaag. Ook als VIW-er weet ik graag waar ik vandaan kom en wil het noorden niet verliezen. Mocht ik nog een kopie hebben, ik zou ze u schenken. 🍷

(Met dank aan Maurits Biesbrouck, Theodoor Goddeeris en Omer Steeno, de Cerberus van Vesalius.)